

Kunnskapsdepartementet
Postbok 8119 Dep
0032 Oslo

Vår ref. 259663
Deres ref.

Oslo, 29.01.2014

Høring - forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven

Vi viser til høringsbrev lagt ut på Kunnskapsdepartementets nettsider 18.12.2013 med forslag til endringer i opplæringsloven og privatskoleloven. Redd Barna står ikke på listen over høringsinstanser, men som en organisasjon som representerer barna saken gjelder velger vi å sende inn et høringsvar.

Redd Barna arbeider for at barna skal få oppfylt sine menneskerettigheter slik de er nedfelt i FNs barnekonvensjon. I vårt arbeid er det særlig viktig å styrke rettighetene til utsatte grupper barn. Redd Barna har i mange år jobbet for at asylsøkende barn og unge i Norge skal ha de samme rettighetene som alle andre barn her i landet. Gjennom våre frivilliges aktiviteter for barn i mottak har Redd Barna god innsikt i og kunnskap om denne gruppen barns situasjon og levekår i Norge. Gjennom kartleggingsprosjektene «Mens vi venter»¹ og «En alvorlige store melding»² har vi innhentet erfaringer fra barn om hvordan det er å være barn som søker asyl i Norge i dag.

Vi ønsker å kommentere på forslaget i kapittel 3 som gjelder rett til videregående opplæring for ungdom over opplæringspliktig alder som er under 18 år, og som søker oppholdstillatelse.

Redd Barna har lenge jobbet for at barn uten oppholdstillatelse, skal ha samme rettigheter som andre barn til opplæring. Vi er svært positive til forslaget om at barn som søker oppholdstillatelse, gis rett til videregående opplæring. Men vi er kritiske til at de som oppholder seg i landet etter endelig vedtak om avslag på søknad om oppholdstillatelse og de som oppholder seg ulovlig i landet etter fastsatt utreisefrist, ikke vil ha rett til videregående opplæring etter departementets forslag.

Videregående opplæring er en så grunnleggende og viktig del av opplæringen at den bør gjelde alle barn

¹ *Mens vi venter, en hilsen fra barn som søker asyl i Norge*, Redd Barna (2010)

² *En alvorlig stor melding . Fra barn som søker asyl i Norge*, Redd Barna (2013)

I høringsnotatet skriver departementet «Videregående opplæring er en så grunnleggende og viktig del av grunnopplæring i Norge at den etter departementets vurdering også bør gjelde ungdom som søker om oppholdstillatelse. Det er også viktig at denne gruppen ungdom ikke går ledig, og at det kan iverksettes tiltak som beskjeftiger ungdommene på en positiv måte. Rett til videregående opplæring vil være et viktig tiltak for denne aldersgruppen og bidra til at også unge asylsøkere og andre som søker om oppholdstillatelse får et tilbud om å bygge opp sin kompetanse i denne perioden av livet, på samme måte som annen ungdom i Norge».

På denne bakgrunn foreslår departementet å lovfeste rett til videregående opplæring for ungdom over oppføringspliktig alder som er under 18 år og som oppholder seg lovlig i landet i påvente av å få avgjort søknad om oppholdstillatelse. Dette forslaget støtter Redd Barna.

Videre skriver departementet at «de som oppholder seg i landet etter endelig vedtak om avslag på søknad om oppholdstillatelse og de som oppholder seg ulovlig i landet etter fastsatt utreisefrist, ikke vil ha rett til videregående opplæring etter forslaget». Vi kan ikke se at det fremgår av høringsnotatet hvorfor, verken rettslig eller faglig, departementet foreslår å utelate denne gruppen barn fra retten til videregående opplæring.

Redd Barna mener at videregående opplæring er vel så viktig for barn uten lovlig opphold. Vi mener at å utelate denne gruppen barn har svært negative konsekvenser for barna det gjelder og vil være i strid med barnekonvensjonen.

Retten til opplæring og diskrimineringsforbudet

Det fremgår av barnekonvensjonen artikkel 28 at alle barn har rett til gratis og obligatorisk grunnutdanning, og videregående opplæring skal være tilgjengelig og oppnåelig for ethvert barn. Etter artikkel 2 nr. 1 skal staten respektere og sikre ethvert barn innenfor dets jurisdiksjon de rettighetene som følger av konvensjonen, uten noen form for diskriminering.

Rekkevidden av konvensjonsvernet er noe usikkert for ytelser utover grunnleggende velferdstjenester., jf. Søvig, Barnets rettigheter på barnets premisser- utfordringen i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett (2009): «Det konvensjonsrettslige utgangspunktet er at barn uten lovlig opphold skal ha samme tilgang til velferdsytelser som andre barn, men antakelig med begrensninger utover hva som kan karakteriseres som grunnleggende velferdstjenester.»

Et viktig spørsmål derfor er om videregående opplæring er en grunnleggende rettighet. Dr. juris. Karl Harald Søvig vurderte dette i utredelsen fra 2009³ og Justisdepartementets Lovavdeling i en uttalelse fra 2010.⁴

Søvig konkluderte at «Muligheten til videregående opplæring er imidlertid etter norske forhold en basal rettighet, som tilkommer alle barn i den aktuelle aldersgruppen. Dersom en ungdom står overfor et ulovlig opphold i Norge som sannsynligvis vil være langvarig – og her kan tre måneder være et utgangspunkt, sml. Opplæringsloven 2-1 (2) – mener jeg at BK art. 2

³ Søvig, K. H: (2009): *Barnets rettigheter på barnets premisser – utfordringer i møtet mellom FNs barnekonvensjon og norsk rett*. Universitetet i Bergen.

⁴ *Rett til opplæring fro barn med ulovlig opphold eller uavklart oppholdsstatus – forholdet til barnekonvensjonen* Brev til Kunnskapsdepartementet av 24.11.2010

(diskrimineringsforbudet), sammenholdt med art. 28 (rett til utdanning), gir et tilstrekkelig klart rettslig grunnlag til å sette tilside den nasjonale rettslige reguleringen, jf. Menneskerettsloven §3.»

Lovavdelingen uttalte, som også er gjengitt i høringsnotatet «Etter en samlet vurdering er vi under tvil kommet til at også videregående opplæring må anses som en grunnleggende velferdsytelse i Norge, som må tilkomme alle barn som oppholder seg her over en viss tid. Å avskjære barn i aldersgruppen 16-18 år som enten søker opphold i Norge eller ulovlig oppholder seg her fra disse ytelsene, innebærer trolig en forskjellsbehandling i strid med BK artikkel 2 nr. 1 sammenholdt med artikkel 28 nr.1, såfremt det er snakk om opphold som sannsynligvis vil være langvarig.»

Både Sjøvig og Lovavdelingen konkluderer altså med at videregående opplæring er en grunnleggende velferdsytelse og at det vil stride med diskrimineringsforbudet i barnekonvensjonen artikkel 2 å avskjære barn som står overfor et ulovlig opphold i Norge fra retten til videregående opplæring. Vi stiller oss spørrende til og etterlyser en forklaring for hvorfor departementet kun foreslår å utvide retten til videregående opplæring til barn som søker om oppholdstillatelse og ikke foreslår å gi alle barn som oppholder seg i Norge rett til videregående opplæring i samsvar med Lovavdelingens konklusjon og barnekonvensjonens bestemmelser.

Viktig for barns utvikling og velvære, uansett oppholdsstatus

Artikkel 3 i barnekonvensjonen pålegger staten å vurdere hensynet til barnets beste som et grunnleggende hensyn ved alle handlinger som berører barn «ved alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn». Hva som menes med «et grunnleggende hensyn» er utarbeidet av FNs barnekomité i General Comment no. 14 (2013). Dette innebærer at det som regel skal være avgjørende. Hvis hensynet til barnets beste må vike for andre hensyn, skal det være etter en grundig vurdering i hvert enkelt tilfelle. Hvis andre hensyn skal slå gjennom på bekostning av hensynet til barnets beste, må dette være særlig tungtveiende hensyn. Vi kan ikke se fra høringsnotatet at beslutningen om å utelukke barn med ulovlig opphold fra retten til videregående opplæring bygger på en vurdering av hvilke konsekvenser det vil ha for denne gruppen barn.

Det er Redd Barna sin erfaring at tilgang til skole og opplæring er viktig for barns utvikling og velvære, uansett hvilken oppholdsstatus de har. Det fremkom tydelig i arbeidet med «Mens vi venter» og «En alvorlige store melding» at skole er viktig for barna. Gjennom skole får barna mulighet til å skape seg enge sosiale arenaer og ofte finne rom der de kan glemme vanskelige følelser og minner. Vi vet om flere som har gått tiende klasse om og om igjen bare for å ha noe verdifullt å fylle dagene med.

«Jeg tenker ikke på krig i dag, her tenker jeg på skolen, hjemme tenkte jeg mer på krig. Jeg har det annerledes her og glemmer litt hvordan jeg hadde det hjemme».

(jente 17 år)

«En asylsøker er en smart person. Vi bruker hodet mye. Vi lærer engelsk, norsk og om andre religioner»

(gutt 14 år)

«Da jeg bodde på det andre mottaket lærte jeg norsk, matte, gym og sånn, og jet trodde at jeg snart skal bli en god person med høy egenverdi. Men etter vedtaket, da jeg kom hit... Noen sier at hvorfor skal jeg lære norsk hvis jeg skal dra hjem og bli drept? Ingen kan lære fra graven.

(gutt 17 år)

Nylig lanserte Fafo rapporten «Normalitet i limbo» (2013) som ser på situasjonen til barn som lever i Norge med endelig avslag. I rapporten kommer det tydelig fram at videregående opplæring er av stor betydning for ungdommen: «Var skolegang viktig for barn i grunnskolealderen, så ble betydningen skole har for integrering og for psykisk velvære enda mer tydelig for denne aldersgruppen. Noen av ungdommene som hadde mistet skoleplassen sin, hadde utviklet til dels store psyko-somatiske problemer.»

Utvidelse av utdanningstilbudet for barn uten lovlig opphold også til videregående skole kan derfor være et viktig tiltak for å ivareta ungdommenes psykiske helse. Skolegang og utdanning gir håp og et framtidsperspektiv, om det så handler om å forberede ungdommene til et liv i Norge eller til å forbedre muligheten til (re) integrasjon i hjemlandet. Dette er også konklusjonen i Østbergutvalget (NOU 2010: 7 Mangfold og mestring) og Bergeutvalget (NOU 2011:10 I velferdsstatens venterom). Bergeutvalget argumenterer at skole har stor betydning for mestring og er avgjørende for integrasjon i Norge eller gir ressurser som kan komme til nytte i hjemlandet.

Konklusjon

Redd Barna støtter forslaget om å utvide retten til opplæring for ungdom i alderen 16-18 år til også å omfatte barn som søker om oppholdstillatelse.

Vi er kritisk til at barn uten lovlig opphold utelukkes fra denne retten, etter departementets forslag. Det strider med barnekonvensjonen, og vil ha svært negative konsekvenser for barna det gjelder.

Redd Barna anbefaler at alle barn gis rett til videregående opplæring, uavhengig av oppholdsstatus. Dette kan gjøres ved å endre § 3-1 i opplæringslova slik at retten til videregående opplæring blir parallell med § 2-1 i opplæringslova og omfatte alle barn som det er sannsynlig at skal være i Norge i mer enn tre måneder.

Med vennlig hilsen
Redd Barna

Thale Skybak
Seksjonsleder Barn i Norge

Camilla Engeset
Spesialrådgiver flyktningsfeltet